

คนเปลี่ยนเมือง... เมืองเปลี่ยนคน

จากแนวคิดและเป้าหมายในการเปิดพื้นที่ สร้างกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการเชื่อมร้อยภาคีภาคส่วนต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนร่วมกัน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม ภายใต้หัวข้อ “คนเปลี่ยนเมือง เมืองเปลี่ยนคน” ที่เป็นกิจกรรมหนึ่งในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม ในงานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๒ จัดขึ้นที่ ห้องประชุม ๔ (BB402) ชั้น๔ โรงแรมเซ็นทารา บายเซ็นทารา ศูนย์ราชการฯ ถนนแจ้งวัฒนะ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๖๒ ได้ออกแบบเวทีที่จะให้ทุกคนได้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม สามารถเข้าถึงและเป็นเจ้าของประเด็นร่วมกันอย่างเต็มที่ โดยใช้กระบวนการ SPT (Social Presencing Theatre) จำลองพลวัตทางสังคมผ่านกระบวนการละคร เพื่อช่วยให้เห็นระบบอันซับซ้อนทางสังคม และสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่ซับซ้อนด้วยปัญญาร่วมของชุมชน เห็นจุดคานงัดที่สำคัญของระบบ เพื่อที่เราทุกคนจะร่วมกันก้าวไปข้างหน้า เพื่อสร้างเมืองแห่งความสุขร่วมกัน โดยใช้กระบวนการที่อาศัยร่างกายและการเคลื่อนไหว เพราะเชื่อว่าปัญหาไม่อาจจะแก้ไขได้เพียงแค่การคิด แต่ต้องใช้ปัญญาฐานกายหรือที่เรียกว่า Body Intelligence โดยผ่านการ Thinking in Action หรือการคิดผ่านการลงมือกระทำ นำกระบวนการกิจกรรม โดย **นายศรัทธา ฉัตรวิริยะชัย และทีมจากคณะละคร “มารีองดู”** ซึ่งกิจกรรมประกอบด้วย (๑) การนำเสนอกรณีปัญหาเพื่อการวิเคราะห์ (๒) การโหวตเลือกมาเพียงบางกรณี (๓) การแจกแจงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือผู้เล่นในระบบซับซ้อน (๔) เชื้อเชิญอาสาให้สวมบทบาทที่เรามีความเข้าใจหรือ empathy (๕) กำหนดอาสาสมัครที่เป็นผู้สังเกตการณ์ (๖) เริ่มกระบวนการพลวัต (๗) สะท้อนเพื่อการเรียนรู้

การนำเสนอกรณีปัญหาเพื่อการวิเคราะห์ ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยนมุมมองเพื่อเสนอประเด็นปัญหาในการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน โดยมีทั้งหมด ๘ ประเด็นสำคัญคือ (๑) ชุมชนขาดปฏิสัมพันธ์ (๒) การเดินทางที่ไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (๓) ไม่มีพื้นที่สาธารณะและกิจกรรมที่让群众ในชุมชนได้ทำร่วมกันและไม่เพียงพอ (๔) การจัดการจราจรสำหรับการสัญจรสาธารณะ (๕) พื้นที่สาธารณะไม่มีความปลอดภัยและสัตว์เลื้อยคลานที่ก่อให้เกิดความสกปรก (๖) การทำพื้นที่สาธารณะขาดการมีส่วนร่วม

ร่วมจากประชาชนในทุกกลุ่ม (๗) การเข้าถึงพื้นที่ของผู้ที่มีความต้องการพิเศษ (๘) การจัดการจราจรที่ไม่มีส่วนร่วม (๙) พื้นที่สาธารณะในชนบทไม่มีมาตรฐาน

ในลำดับต่อมา ที่ประชุมได้ร่วมกันโหวตเลือกประเด็นปัญหาที่สนใจมากที่สุด และได้มติเลือกประเด็นปัญหาเรื่อง **“ชุมชนขาดปฏิสัมพันธ์”** จากนั้นวิทยากรขอให้ยกตัวอย่างบุคคลที่เกี่ยวข้องและได้รับความเดือดร้อนจากปัญหานี้ และขอตัวแทนผู้เข้าร่วมประชุมเข้าร่วมแสดงบทบาทในสถานการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ซึ่งได้แก่บทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าอาวาส ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.) วิทยุรุ่น คนพิการ ผู้ปกครอง ผู้สูงอายุ เอกชน และวิทยากร ได้เพิ่มบทบาทของตัวละครที่สำคัญอีก ๒ ตัว คือ ความสุขของชุมชน และ ทรัพยากรที่มีจำกัด ส่วนผู้ร่วมประชุมที่ไม่ได้ร่วมเล่นตามบทบาทดังกล่าว จะทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์และบันทึกสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ในช่วงต่อมา หลังจากที่ตัวแทนผู้เข้าร่วมได้ลองแสดงสวมบทบาทเป็นตัวละครดังกล่าวแล้ว วิทยากรได้ให้ผู้แสดงละครสะท้อน **“ความรู้สึก”** ขณะเล่นละคร โดยแต่ละคนพูดได้คนละ ๑ ประโยค ซึ่งผู้ที่สวมบทบาทเป็น**ภาคเอกชน** สะท้อนว่า รู้สึกโดดเดี่ยวและไม่มีส่วนร่วม ในขณะที่ผู้สวมบทบาทเป็น**ผู้นำชุมชน** สะท้อนว่า รู้สึกว่าไม่สามารถเข้าถึงผู้นำของจังหวัดเพื่อคลี่คลายปัญหาที่พบเจอ ผู้สวมบทบาทเป็น **อปท.** รู้สึกว่าอยากจะจับมือกับชุมชน ผู้สวมบทบาทเป็น **อสม.** มีความรู้สึกต้องการดูแลทุกคนและไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ผู้แสดงบทบาท**เจ้าอาวาส** สะท้อนความรู้สึกว่า อย่าให้ความพิการลดคุณค่าของคน นอกจากนี้ ผู้สวมบทบาทเป็น**ผู้ปกครอง** สะท้อนความรู้สึกว่า อยากพยายามดูแลลูกหลานและอยากให้สิ่งรอบข้างหนุนเสริมพวกเขา ในขณะที่ผู้สวมบทบาทเป็น **“ทรัพยากรที่มีจำกัด”** รู้สึกไม่ค่อยมีใครเห็นเท่าไร และผู้สวมบทบาทเป็น **“ความสุขของชุมชน”** รู้สึกโดดเดี่ยวในตอนแรก แต่เมื่อทุกคนอยู่ร่วมกัน ก็เกิดความสุข ส่วนผู้สวมบทบาทเป็น**วิทยุรุ่น** รู้สึกโดดเดี่ยวไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งใคร และผู้สวมบทบาทเป็น **ผู้พิการ** ก็รู้สึกอ้างว้างและได้แต่ฝัน ในขณะที่ผู้สวมบทบาทเป็น **ผู้สูงอายุ** ก็รู้สึกโดดเดี่ยวและไม่มีคนเหลียวแล

จากนั้นผู้สังเกตการณ์ซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมที่ไม่ได้แสดงละคร ได้สะท้อนความคิดเห็นสำคัญ เช่น มองเห็นตัวละครภาคเอกชนพยายามเดินหาคนอื่น แต่ไม่มีใครสนใจ ในขณะที่ตัวละครความสุขก็ไม่มีใครสนใจเช่นกัน แต่เมื่อมีการรวมกลุ่มจึงเริ่มถึงความสุขเข้าไป ส่วนผู้พิการฤกษ์ มีเพียงเจ้าอาวาสที่หันกลับมาช่วยเหลือผู้พิการ ส่วนผู้สูงอายุหันมาเหมือนขอความช่วยเหลือเจ้าอาวาส นอกจากนี้พ่อแม่เหมือนแบกภาระหน้าที่ ความหวังของครอบครัว แต่ถูกพยายามหนีออกไป สุดท้ายเมื่อทุกคนก้าวคนละก้าวเข้าหากัน จึงทำให้เห็นพ่อแม่กับวัยรุ่นกอดกัน

นอกจากนี้ มองว่าพ่อแม่ผู้ปกครองพยายามจับมือกับลูกและชุมชน ส่วนผู้ว่าราชการจังหวัดดูมีภาระที่ใครๆ ก็อยากให้ช่วย สำหรับภาคเอกชนเหมือนมองเห็นประโยชน์จึงเข้าไปหาผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนทรัพยากรที่มีจำกัดในตอนแรกมุ่งไปผู้ที่มีอำนาจ ซึ่งความเห็นส่วนตัวมองว่าคนสำคัญกว่าทรัพยากร สุดท้ายแม้ผู้ว่าราชการหรือผู้มีอำนาจไม่สนใจ ก็หันไปให้ความสนใจกับกลุ่มชุมชนของตนเอง สร้างชุมชนเข้มแข็ง ส่วนผู้ที่สวมบทบาทเจ้าอาวาส มองเห็นผู้นำกับคนพิการอยู่ห่างกันมาก ขณะเดียวกันเห็นทุกคนกำลังเถียงเรื่องทรัพยากรที่มีจำกัด แต่คนพิการไม่ได้รับการเหลียวแล ผู้สังเกตการณ์บางคนสะท้อนว่า มีแต่คนเข้าหาความสุข แต่ไม่มีใครสนใจทรัพยากรที่มีจำกัด ทำให้มองไม่เห็นว่าจะทำให้เกิดความสุขอย่างเป็นรูปธรรมได้อย่างไร และเห็นว่า ทรัพยากรไม่สำคัญเท่ากับความสุขของประชาชน และสังเกตเห็นว่า ผู้สูงอายุไม่มีใครดูแล แต่ยังดีกว่าผู้พิการซึ่งมีคนสนใจน้อยกว่า ในส่วนของผู้เป็นทรัพยากรสะท้อนว่า ได้พยายามยื่นมือไปยังผู้มีอำนาจคือผู้ว่าราชการจังหวัด แต่ไม่ได้รับการเหลียวแล จึงคิดว่าจะหันกลับมาอยู่ในวงของตน ไม่จำเป็นต้องพึ่งพิงผู้มีอำนาจ ซึ่งจุดนี้ได้มีการสะท้อนว่า ขณะเล่นละคร ผู้สวมบทบาทมีการตีตราไปก่อนแล้วว่าเอกชนหรือผู้มีอำนาจเป็นผู้ร้าย ซึ่งที่จริงหากเอื้อมือมาหาเอกชนหรือผู้มีอำนาจ อาจทำให้ไปได้ไกลกว่าการจับกลุ่มกันเอง จึงมองเห็นได้ว่า ที่ผ่านมารวมองไม่ทะลุข้อจำกัดในการขับเคลื่อน

จากการสวมบทบาทในละคร ทำให้เห็นภาพ ๒ ภาพที่น่าสนใจคือ (๑) ภาพจำที่ตีตรา กับ (๒) ภาพความฝันที่อยากทำให้เกิดขึ้นจริง ซึ่งความท้าทายคือ การทำให้เกิดแนวคิดการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม แต่ละฝ่ายจะวิ่งเข้าหากันอย่างไร และเกิดคำถามว่า เราจะเปิดทางให้คนอื่นมามีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างไร ในขณะที่ทรัพยากรจำกัด แล้วใครที่หายไปจากสถานการณ์ ทำอย่างไรให้เกิดการเข้าถึงทั้ง ๒ ฝ่าย นอกจากนี้ จากการสวมบทบาทละครทำให้มองเห็นว่า ทุกจุดเชื่อมโยงสัมพันธ์

กันแบบผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายของใครของคนนั้น ส่วนผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นตัวแทนของอำนาจ ซึ่งในความเป็นจริงอาจไม่ใช่ผู้ว่าราชการจังหวัด แต่อาจเป็นผู้นำชุมชน ดังนั้นเป็นธรรมชาติที่ทรัพยากรจะไปอยู่กับผู้นำชุมชน อีกประเด็นที่ผู้เข้าร่วมสะท้อนคือ ทุกคนมารวมกันในเชิงสงเคราะห์ เช่น พระเข้าไปหาคนพิการเพราะรอผู้ที่มีอำนาจไม่ได้ ส่วนเด็กมีภาวะพิงพิงจึงต้องเดินเข้าหาผู้ปกครอง ผู้ปกครองต้องรับภาระในความเป็นลูก และคนพิการต้องเดินออกมาเพื่อให้ทุกคนเห็นเป็นต้น

นอกจากนี้ ในที่ประชุมมองเห็นว่า สิ่งที่แสดงผ่านละครเป็นภาพกว้าง แต่ในความเป็นจริงในรายละเอียดต้องมีการทำงานที่มากกว่านั้น และหากมองตามประเด็นปัญหาที่เลือกขึ้นมา ต้องมีวิธีการสร้างปฏิสัมพันธ์ และมีตัวอย่างกรณีศึกษาที่ทำมาแล้วแต่ยังไม่ได้นำมาคุยกัน ไม่เช่นนั้นจะทำให้ภาพผ่านละครนี้อยู่กับเรื่องเดิม ซึ่งเห็นว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดไม่สำคัญมาก เพราะว่า “ทรัพยากรที่มีจำกัด สามารถทำให้มีขึ้นได้” เช่น ใช้วิธีการทอดผ้าป่า สิ่งที่น่าสนใจทำในครั้งต่อไปคือ ควรนำผู้ที่มีประสบการณ์ผ่านมาแล้วได้มาร่วมแสดงบทบาท

ในช่วงสุดท้าย วิทยากรชี้ให้เห็นถึงการถอดรหัสจากละคร ซึ่งสะท้อนถึงสิ่งที่ขาดหายไปจากสถานการณ์สมมติ ดังนั้นอาจต้องมองว่ายังมีตัวละครใดอีกบ้างที่ควรเพิ่มเข้ามา ที่ทำให้ได้รับคำตอบเพื่อคลี่คลายปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม และสร้างความยั่งยืนในการขับเคลื่อนประเด็น “คนเปลี่ยนเมือง เมืองเปลี่ยนคน” ต่อไป
